

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова

І. В. ГАРБАР, Л. І. ПЕТРОВИЧ, А. І. ГАРБАР

ДОВІДНИК ЗІ СЛОВОВЖИВАННЯ

Рекомендовано Методичною радою НУК

ВИДАВНИЦТВО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ІМ. АДМІРАЛА МАКАРОВА

2021

УДК 811.161.2(035)

Г20

Автори:

І. В. Гарбар, старший викладач кафедри сучасних мов НУК;

Л. І. Петрович, старший викладач кафедри сучасних мов НУК;

А. І. Гарбар, старший викладач кафедри сучасних мов НУК

Рецензент О. С. Філатова, доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін НУК

Рекомендовано Методичною радою НУК

Гарбар І. В.

Г20 Довідник зі слововживання / І. В. Гарбар, Л. І. Петрович, А. І. Гарбар. – Миколаїв : НУК, 2021. – 76 с.

У «Довіднику зі слововживання» репрезентовано паронімічні та синонімічні ряди, плеонастичні й тавтологічні сполуки, українські відповідники до слів іншомовного походження, прийменникові конструкції, стійкі сполуки ділового мовлення, терміни професійного мовлення, наведено приклади правильного вживання дієслівних форм тощо.

До кожної теми подано певні рекомендації щодо правильного й небажаного використання слів, словосполук та словоформ.

Призначено для студентів ЗВО, викладачів та всіх, хто прагне підвищити рівень культури усного та писемного спілкування.

УДК 811.161.2(035)

© Гарбар І. В., Петрович Л. І., Гарбар А. І., 2021
© Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова, 2021

ЗМІСТ

Вступ	4
Уживання логічно надлишкових слів	6
Паронімічний вибір слова	12
Синонімічний вибір слова	19
Українські відповідники до слів іншомовного походження	26
Уживання прийменника по	33
Значення найуживаніших термінів ділового мовлення	39
Типові мовні звороти	44
Складні випадки дієслівних керувань	62
Правильне вживання дієприкметникових форм	65
Мовні кліше, що структурують науковий текст	69
Рекомендована література	72

ВСТУП

Сучасна освіта потребує фахівців нового типу – освічених, із розвиненим даром володіння живим словом, з високою культурою усного й писемного мовлення. Тому кожен здобувач вищої освіти має прагнути досконало оволодіти ресурсами всіх рівнів мовної системи, зокрема лексико-семантичного.

Проблема помилок слововживання давня і водночас актуальна. Як показує практика, важливим аспектом професійного спілкування є вміння послуговуватися багатством виразальних засобів літературної мови, точно вибирати потрібне слово із властивим йому значенням, правильно будувати словосполучення та речення, уникати росіянізмів.

Тому метою створення «Довідника зі слововживання» було показати багатство мовних засобів української літературної мови, застерегти від недоречного вживання слів та словосполучень, неправильної побудови словосполучень тощо.

«Довідник зі слововживання» передбачає:

– засвоєння лексичних норм слововживання, тобто вживання слів з урахуванням його лексичного значення та лексичної сполучуваності: надлишковість засобів (плеоназм і тавтологія), значення паронімів та синонімів, однозначність термінів професійного мовлення;

- правильне вживання граматичних форм слів та усталену побудову словосполучень: вибір прийменника, складні випадки дієслівних керувань, уживання дієприкметникових форм;
- дотримання стилістичних норм: правильне вживання мовних зворотів та мовних кліше офіційно-ділового та наукового стилів.

Довідник спрямований на те, щоб студенти набули практичних навичок володіння літературними нормами слововживання, уміли використовувати мовні засоби відповідно до комунікативних намірів, могли грамотно висловлювати думку з метою успішного розв'язання проблем і завдань у професійній діяльності.

«Довідник зі слововживання» буде корисним для всіх, хто прагне підвищити рівень культури усного та писемного спілкування, удосконалити і збагатити свій словниковий запас.

УЖИВАННЯ ЛОГІЧНО НАДЛИШКОВИХ СЛІВ

Плеоназм і тавтологія – надлишкові слова в мові, тому є небажаним явищем професійного спілкування. За їхнього виникнення відбувається дублювання назви поняття, явища. Такі конструкції переобтяжують текст зайвими словами, наприклад: *найважливіші характерні риси* (риси або характерні, або найважливіші); *реалізувати в життя* – *реалізувати* (здійснити намічений план); *згрупуватися в групи* – згрупуватися (об'єднатися в групи).

Плеоназм – зворот мови, що містить у собі слова з однаковим чи близьким значенням. У професійному мовленні плеонастичні конструкції здебільшого виникають тоді, коли мовці, не знаючи точних значень іншомовних слів, вводять їх у словосполучення з власне українськими словами, наприклад: *активізувати діяльність, уперше дебютувати, консенсус думок, скорочені аббревіатури тощо*.

Для уникнення помилок рекомендуємо ознайомитися зі **словником плеонастичних сполук**.

Автентична дійсність – автентичний (справжній, дійсний)

Адекватний відповідник – адекватний (відповідний, однаковий)

Адреса проживання – адреса (місце проживання)

Акваторія водних об'єктів – акваторія (водний об'єкт)

Активізувати діяльність – активізувати (робити діяльнішим)

Атмосферне **повітря** – повітря (атмосфера)

Багаточисленна кількість – численний (наявний у великій кількості)

Бачив своїми очима – (бачити можна лише своїми очима)

Біографія життя – біографія (життєпис)

Бурхливі **овації** – овації (бурхливі оплески)

Ведучий **лідер** – лідер (той, хто веде)

Виключно **ексклюзивний** – ексклюзивний (виключний)

Вільна **вакансія** – вакансія (вільне місце)

Внутрішній **інтер'єр** – інтер'єр (внутрішній вигляд)

Вперше **дебютувати** – дебютувати (вперше виступати)

Вперше **познайомитися** – познайомитися (вперше зустрітися)

Всенародний **референдум** – референдум (волевиявлення всього народу)

Встановлений **факт** – факт (встановлена інформація)

Героїчний **подвиг** – подвиг (героїчний вчинок)

Глухий **тупик** – тупик (глухий кут, безвихідь)

Головна **суть** – суть (найголовніше, основне)

Головний **пріоритет** – пріоритет (головна перевага)

Госпіталізувати до стаціонару – госпіталізувати (направити до стаціонару)

Демобілізуватися із армії – демобілізуватися (повернутися з армії)

Державний **чиновник** – чиновник (держслужбовець)

Дивний **парадокс** – парадокс (дивна, незвичайна думка)

Директивні вказівки – директивні (постановчі, вказівні)

Долоні рук – долоні (бувають тільки на руках)

Дублювати двічі – дублювати (повторювати)

Експонат виставки – експонат (виставкова річ)

Емоційні **почуття** – почуття (емоції)

Заборонене **табу** – табу (заборона)

Захисний **іmunітет** – імунітет (сукупність захисних механізмів)

Зібраний **агрегат** – агрегат (зібрання чогось)

Імпортувати з-за кордону – імпортувати (отримати з-за кордону)

Інша **альтернатива** – альтернатива (наявність іншого варіанта для чого-небудь)

Істина **правда** – правда (істина)

Істотна **різниця** – різниця (істотна відмінність)

Кваліфікований **фахівець** – фахівець (спеціаліст, що здобув певну кваліфікацію)

Колега по роботі – колега (товариш за фахом)

Колишній **ексчемпiон** – ексчемпiон (колишній чемпіон)

Комунікативне **спілкування** – спілкування (комунікація)

Консенсус думок – консенсус (збіг думок)

Корисна **вигода** – вигода (мати з чогось користь)

Маршрут руху – маршрут (план руху)

Мій **автопортрет** – автопортрет (мій портрет)

Мій власний погляд – власний, який належить комусь із правом власності

Міміка обличчя – міміка (рухи м'язів обличчя людини)

Місцевий **абориген** – абориген (місцевий житель)

Моє особисте **враження** – (моє враження або особисте враження)

Моя власна **думка** – (моя думка або власна думка)

Надійна **гарантія** – гарантія (надійні умови для здійснення чого-небудь)

Найважливіші характерні риси – (характерні риси або найважливіші риси)

Народний **фольклор** – фольклор (народна творчість)

Натовп людей – натовп (гурт людей)

Невикористані **резерви** – резерви (тимчасово невикористані ресурси)

Незвичайний **феномен** – феномен (щось незвичайне)

Несподіваний **сюрприз** – сюрприз (несподіванка)

Новий **неологізм** – неологізм (нове поняття)

Ностальгія за батьківщиною – **ностальгія** (туга за батьківщиною)

Одноголосний **консенсус** – консенсус (збіг думок)

Основний **лейтмотив** – лейтмотив (основний мотив)

Основний **оригінал** – оригінал (основа для відтворення)

Пам'ятний **сувенір** – сувенір (подарунок на пам'ять)

Патріот Батьківщини – патріот (відданий Батьківщині)

Переважна **більшість** – більшість (перевага)

Передовий **авангард** – авангард (передовий загін)

Передчувати заздалегідь – передчувати (заздалегідь відчувати)

Перспективи на майбутнє – перспективи (плани на майбутнє)

Повне **фіаско** – фіаско (повна поразка)

Попередити заздалегідь – попередити (повідомити заздалегідь)

Попереднє **планування** – планування (заздалегідь визначений порядок дій)

Попереду **лідидує** – лідирує (йде, знаходиться попереду)

Початкові **ази** – ази (початок)

Працевлаштування на роботу – працевлаштування (влаштування на роботу)

Прейскурант цін – прейскурант (довідник цін)

Присвоїти у власність – присвоїти (те саме, що привласнювати)

Прогресувати вперед – прогресувати (рухатися вперед)

Промислова **індустрія** – індустрія (промисловість)

Ранковий **світанок** – світанок (може бути тільки вранці)
Реалізувати в життя – реалізувати (здійснити намічений план)

Саміт на вищому рівні – саміт (зустріч на вищому рівні)
Своя **автобіографія** – автобіографія (розповідь про себе)

Сервісна служба – сервіс (обслуговування)

Скорочені **аббревіатури** – аббревіатури (умовне скорочення)

Сміливий **ризик** – ризик (ризик завжди пов'язаний зі сміливістю)

СМС-повідомлення – СМС (служба коротких повідомлень)

Спільна **співпраця** – співпраця (спільна робота)

Тимчасова **окупація** – окупація (тимчасове зайняття території)

Тимчасове **відстрочення** – відстрочення (тимчасове невиконання)

Унікальний **раритет** – раритет (унікальна річ)

Уперше **дебютувати** – дебютувати (виступати вперше)

Уповноважений **агент** – агент (уповноважена особа)

Фальшива неправда – (або фальшивий, або неправдивий)

Фінальний кінець – фінал (кінець)

Хвилина часу – хвилина (відрізок часу)

Хронометраж часу – хронометраж (затрата робочого часу)

Цілком і повністю – (або цілком, або повністю)

Цінні **скарби** – скарби (цінності)

Швидкісний **експрес** – експрес (швидкісний потяг)

Шоу-показ – (або шоу, або показ)

Приклади плеоназмів, які В. Підмогильний і Є. Плужник замінили однослівним українським відповідником:

з цього часу – *відтоді*

в той час – *тоді*

в той же час – *одночасно*

в один час – **одночасно**
до останнього часу – **донедавна**
до того часу – **доти**
через деякий час – **згодом, незабаром**
з плином часу – **дедалі**
у нічний час – **уночі**
у вільний час – **на дозвіллі**
взяти себе в руки – **опанувати себе**
з порожніми руками – **впорожні**
обома руками – **обіруч**
по ліву руку – **ліворуч**
по праву руку – **праворуч**

Різновидом плеоназму є тавтологія. **Тавтологія** – повторення спільнокореневих або близьких за значенням слів. Уживання тавтологічних сполук свідчить про бідність словникового запасу мовця:

за свідченням свідків – *за свідченням очевидців*
запитати запитання – *ставити запитання*
зароблена зарплата – *зарплата, плата за роботу*
згрупуватися в групи – *об'єднатися в групи*
знову поновити – *поновити, знову дозволити*
зобразити образ злочинця – *відтворити образ злочинця*
зробити роботу – *виконати роботу*
подарував подарунок – *подарував щось, зробив подарунок*
прорахунки враховано – *недоліки враховано*
просинатися зі сну – *прокидатися зі сну*
розповідь розповів – *розповів*
спільне співробітництво – *спільна робота або співробітництво*

ПАРОНІМІЧНИЙ ВИБІР СЛОВА

Пароніми (від дав.-грец. *παρόνομος* – близька назва) – це слова близькі за звуковим складом і звучанням, але різні за значенням. Вони переважно належать до однієї частини мови, мають однакові граматичні ознаки. Різниця може бути в одній букві, у зміненому префіксі чи суфіксі. Паронімами можуть бути іменники (*адресат і адресант, гривна і гривня*), прикметники (*громадський і громадянський, дружний і дружній*), прислівники (*мимохідь і мимохіть*), дієслова (*веліти і воліти, продовжувати і продовжувати*).

Звукова, а іноді й значеннєва близькість паронімів може призвести до труднощів у виборі потрібного слова: наприклад, уява (*здатність уявляти*) і уявлення (*розуміння, поняття*); зумовити (*спричинити*) і обумовити (*зробити застереження*) тощо.

Тому значення таких слів варто запам'ятати, а також звертати увагу на спосіб творення, похідну основу.

Довідник зі слововживання

Абонемент Абонент	Абонемент – право користування чимось протягом певного терміну (<i>переважно про місце в театрі, на стадіоні, про користування телефоном тощо</i>), а також документ, який засвідчує це право (<i>мати абонемент до міської бібліотеки</i>)	Абонент – особа чи організація, що користується абонементом (<i>кілька абонентів</i>)
Авторитарний Авторитетний	Авторитарний – владний, який утверджується силою влади (<i>авторитарний уряд</i>)	Авторитетний – має авторитет, заслуговує на довіру (<i>авторитетний керівник</i>)
Адрес Адреса	Адрес – письмове привітання особі, організації, переважно з нагоди ювілею (<i>адрес від колективу</i>)	Адреса – місце проживання чи перебування особи, місце знаходження установи, напис на конверті, бандеролі тощо (<i>домашня адреса, адреса підприємства</i>)
Адресант Адресат	Адресант – той, хто адресує, відправляє листи, документи (<i>адресант заяви</i>)	Адресат – той, хто одержує листи, бандеролі (<i>відправити адресатові</i>)
Акціонерний Акціонерський	Акціонерний – який стосується акцій, заснований на акціях (<i>акціонерна власність, акціонерний банк</i>)	Акціонерський – який належить, властивий акціонерам (<i>акціонерські дивіденди, акціонерські збори</i>)
Вдача Удача	Вдача – сукупність психічних особливостей людини, які виявляються в її діях, поведінці (<i>доброї вдачі</i>)	Удача – позитивний, бажаний наслідок чогось; успіх (<i>студентська удача</i>)
Веліти Воліти	Веліти – вимагати, наказувати (<i>веліла прочитати</i>)	Воліти – хотіти, бажати (<i>волю зустрітися</i>)
Виборний Виборчий	Виборний – що визначається чи обирається голосуванням (<i>виборна особа, виборна посада</i>)	Виборчий – пов'язаний з виборами, з місцем, де вони відбуваються, з правовими нормами, які встановлюють порядок їх проведення (<i>виборча кампанія, виборчий бюлетень</i>)
Висвітити Висвітлити	Висвітити – зробити видимим, направивши світло на щось (<i>висвітить на табло</i>)	Висвітлити – робити відомим, пояснювати, роз'яснювати, розкривати в деталях (<i>висвітлити проблему оподаткування</i>)
Восний Військовий	Восний – пов'язаний з війною (<i>воєнний стан, воєнна загроза</i>)	Військовий – той, що стосується війська (<i>військовий квиток, військові маневри</i>)

Продовження таблиці

Гарантійний Гарантований	Гарантійний – який гарантується кимось, чимось (<i>гарантійний термін, гарантійний лист</i>)	Гарантований – який підтримується законом; сталий (<i>гарантоване право, гарантований заробіток</i>)
Господарський Господарчий	Господарський – який стосується господарства, предметів домашнього господарства, добре веде своє або доручене йому господарство, дбає про нього, дотримується економії (<i>господарські зобов'язання, господарська діяльність</i>)	Господарчий – використовується стосовно господарства (<i>господарчі товари, господарчий ринок</i>)
Гривна Гривня	Гривна – металева шийна прикраса у вигляді обруча (<i>давньоруська гривна</i>)	Гривня – грошова одиниця України (<i>стабільна гривня</i>)
Громадський Громадянський	Громадський – належний до певного колективу людей (<i>громадські організації, громадська думка</i>)	Громадянський – той, що стосується громадянина як члена суспільства, а також усього громадянства (<i>громадянські права, громадянська мужність</i>)
Дільниця Ділянка	Дільниця – 1. Адміністративно самостійний об'єкт (<i>виборча дільниця</i>). 2. Структурний підрозділ на виробництві (<i>переробна дільниця</i>)	Ділянка – 1. Частина поверхні, площі чогось, відрізок чогось-небудь (<i>городня ділянка, ділянка фронту</i>). 2. Галузь, сфера діяльності (<i>ділянка роботи</i>)
Добір Підбір	Добір – від «добирати», тобто вибирати когось або щось, виділяючи із загального за кращими властивостями (<i>штучний добір, добір кадрів</i>)	Підбір – від «підбирати», вишукуючи, вибирати потрібне, відповідне чому-небудь, часто методом спроб (<i>підбір ключа, підбір акторів</i>). Іноді збігається зі значенням слова «добір»: <i>підбір (добір) слова</i>
Дружний Дружній	Дружний – згуртований, одноставний (<i>дружний колектив; друга сім'я</i>)	Дружній – товариський, приязний (<i>дружній тон; дружнє ставлення</i>)
Житловий Жилий	Житловий – 1. Стосується житла, жител, пов'язаний з ними (<i>житлова площа</i>). 2. Пристосований, призначений для життя людей (<i>житлове приміщення</i>)	Жилий – заселений, залюднений (<i>жилий будинок</i>)
Жорсткий Жорстокий	Жорсткий – який має тверду, нерівну поверхню, цупкий, шорсткий; різкий, непримний, грубий (<i>жорсткий покрив, жорстка розмова</i>)	Жорстокий – надзвичайно суворий, лютий, нещадний; страшний, жахливий, тяжкий (<i>жорстокий чоловік, жорстокий вчинок</i>)

Продовження таблиці

Заборонений Заборонний	Заборонений – дієприкметник від «заборонити» (заборонена література)	Заборонний – той, що стосується заборони, забороняє (заборонний дорожній знак)
Завдання Задача	Завдання – те, що визначено або заплановано для виконання (завдання курсу, домашнє завдання)	Задача – питання, переважно математичного характеру, яке розв’язується за допомогою обчислень за визначеною умовою (логічна задача, хімічна задача)
Змістовий Змістовний	Змістовий – пов’язаний з реальним змістом, суттю, характерними рисами чогось (змістова неточність, змістове навантаження)	Змістовний – багатий змістом, з великим внутрішнім змістом (змістова відповідь, змістовні полотна)
Знаменитий Знаменний	Знаменитий – який має широку славу, популярний (знаменитий співак, знаменитий лікар)	Знаменний – видатний, дуже важливий (знаменний день, знаменна подія)
Зумовлювати Обумовлювати	Зумовлювати – це спричиняти, викликати щось (зумовило захворювання)	Обумовлювати – встановлювати (у документах) певні умови, строки, показники (обумовити строки виконання)
Іноземний Іношомовний	Іноземний – належить іншій країні, державі, чужому краю (іноземний турист, іноземне устаткування, іноземна валюта)	Іношомовний – стосується іншої мови (іношомовний текст, іношомовна лексика, іношомовні елементи)
Кампанія Компанія	Кампанія – сукупність заходів для здійснення в певний період воєнної операції у визначений період часу, що має певну стратегічну мету, будь-якого важливого громадсько-політичного або господарчого завдання (виборча кампанія, вступна кампанія)	Компанія – торговельне або промислове товариство, що об’єднує підприємців; спілка; група людей (страхова компанія, акціонерна компанія, весела компанія)
Книжковий Книжний	Книжковий – той, що стосується книжки, пов’язаний з нею, з виданням і розповсюдженням літератури тощо (книжкова обкладинка, книжкова виставка)	Книжний – характерний для літературно-писемного викладу, не властивий живій мові; узятий, запозичений з книжок (книжний стиль, книжні знання)
Комунікативний Комунікаційний	Комунікативний – той, що стосується спілкування за допомогою мови (комунікативна функція мови, комунікативний зв’язок)	Комунікаційний – той, що стосується шляхів сполучення, ліній зв’язку (комунікаційні шляхи, комунікаційна мережа)

Продовження таблиці

Корисливий Корисний	Корисливий – той, хто прагне наживи, власної вигоди (<i>корислива людина</i>)	Корисний – який дає користь (<i>корисний напій, корисні поради</i>)
Людський Людяний	Людський – який стосується людей, належний людям, який складається з людей (<i>людське помешкання, людське щастя</i>)	Людяний – який щиро, доброзичливо, чуйно ставиться до інших; сповнений щирості; гуманний (<i>людяний закон, людяний вчинок</i>)
Мимохідь Мимохіть	Мимохідь – проходити мимо по дорозі, побіжно (<i>мимохідь театру</i>)	Мимохіть – без певного наміру, мимоволі, несвідомо (<i>мимохіть побачив</i>)
Музичний Музикальний	Музичний – стосується музики як виду мистецтва, здійснюваний засобами музики (<i>музична вікторина, музичне училище, музичний твір</i>)	Музикальний – здібний до музики, який тонко сприймає, відчуває і виконує музичні твори (<i>музикальний слух, музикальні пальці</i>)
Нечисленний Незчислений	Нечисленний – який складається з невеликої кількості когось, чогось (<i>нечисленна аудиторія, нечисленні експонати</i>)	Незчислений – складається з великої кількості когось, чогось; незлічений (<i>незчислений колектив, незчисленні дні</i>)
Особистий Особовий	Особистий – індивідуальний, належний окремій особі (<i>особиста думка, особисте життя</i>)	Особовий – такий, що стосується особи взагалі, багатьох осіб (<i>особовий склад, особова справа працівника, особове посвідчення, особовий рахунок</i>). А також прикметник <i>особовий</i> уживається як граматичний термін: <i>особове дієслово, особовий займенник</i>
Ощадливий Ощадний	Ощадливий – який бережно витрачає що-небудь, дотримується економії, сприяє їй (<i>ощадливий господар, ощадливе витрачання коштів</i>)	Ощадний – пов'язаний із збереженням заощаджень, вкладів (<i>ощадний банк, ощадна книжка</i>)
Паливо Пальне	Паливо – горюча тверда, рідка або газоподібна речовина, що служить джерелом енергії (<i>збережене паливо, заготівля палива</i>)	Пальне – це паливо для двигунів внутрішнього згорання (<i>ціни на пальне</i>)
Повноваження Уповноваження	Повноваження – право, надане зазначеній особі на проведення певних дій чи заходів (<i>здійснювати свої повноваження</i>)	Уповноваження – надання певній особі дозволу (<i>прав</i>) говорити (<i>діяти</i>) від імені іншої особи (за <i>уповноваженням спадкоємця</i>)
Погідний Погодний	Погідний – тихий, спокійний, погожий; переносно – безтурботний, урівноважений (<i>погідний день, погідний настрій</i>)	Погодний – стосується погоди (<i>погодні умови, погодні прикмети</i>)

Продовження таблиці

Погоджувати Узгоджувати	Погоджувати – обговорювати що-небудь, доходити єдиної думки, усувати розбіжності в чомусь; установлювати потрібну взаємодію, координувати (<i>погоджувати проєкт, погоджувати бюджет</i>)	Узгоджувати – установлювати відповідність між чимось (<i>узгодити одну норму з іншою, узгодити з вимогами регламенту</i>). Узгоджувати чи узгодження зазвичай уживається з прийменником <i>з</i>
Подовжувати Продовжувати	Подовжувати – збільшувати в довжину (<i>подовжити кабель, подовжувати доріжку</i>)	Продовжувати – збільшувати в часі (<i>продовжити вакцинацію, продовжити заняття</i>)
Показний Показовий	Показний – 1. Який привертає увагу певними позитивними якостями; помітний, привабливий: <i>показна людина, показна зовнішність</i> . 2. Розрахований на ефект, навмисно підкреслений: <i>показна веселість, показне героїство</i>	Показовий – 1. Характерний, типовий (<i>показовий приклад</i>). 2. Прилюдний (<i>показовий суд</i>). 3. Який є взірцем (<i>показовий урок, показове господарство</i>)
Показник Показчик	Показник – свідчення, доказ, ознака чогось; переважно у множині – наочне вираження (<i>у цифрах, графічно</i>) досягнень, результатів чієїсь праці (<i>показник рівня знань, економічні показники</i>)	Показчик – 1. Позначка, яка на щось показує (<i>показчик дороги</i>). 2. Довідкова книжка чи список (<i>алфавітний показчик</i>). 3. Контрольно-вимірний прилад (<i>показчик температури води</i>)
Приводити Призводити	Приводити – 1. Допомогати чи примушувати йти за собою (<i>приводити до лікаря</i>). 2. Спонукає прийти куди-небудь (<i>привести до школи</i>). 3. Доводити до якогось стану (<i>приводити в належний вигляд</i>)	Призводити – коли йдеться про щось таке, що спричиняє певний негативний наслідок (<i>привести до поразки, привести до занепаду</i>)
Становити Складати	Становити – бути складником чогось; являти собою щось (<i>його оклад становить</i>)	Складати – розміщувати що-небудь у певному порядку, з'єднуючи частини в ціле (<i>складати доповідь</i>)
Тактовний Тактичний	Тактовний (від «такт») – який володіє чуттям міри, умінням поводитися, як годиться вихованій людині (<i>тактовна розмова, тактовний партнер</i>)	Тактичний (від «тактика») – сукупність прийомів або способів, використовуваних для досягнення мети чи здійснення певної бойової операції (<i>тактичний маневр, тактичний проразунок</i>)
Уява Уявлення	Уява – здатність образно створювати або відтворювати предмет у думках, свідомості (<i>викликати в уяві, уява митця</i>)	Уявлення – розуміння чого-небудь, знання, яке ґрунтується на основі попереднього досвіду (<i>помилкове уявлення, спростовувати уявлення</i>)

Продовження таблиці

Цегляний Цегельний	Цегляний – виготовлений, зроблений із цегли (<i>цегляна стіна, цегляний поріг</i>)	Цегельний – який виробляє цеглу або призначений для її виробництва (<i>цегельний завод, цегельна піч</i>)
Шкірний Шкіряний	Шкірний – який стосується шкіри – <i>зовнішнього покриву людини чи тварини (шкірний рубець, шкірний диспансер)</i>	Шкіряний – виготовлений зі шкіри, оздоблений шкірою, призначений для виготовлення шкіри (<i>шкіряна промисловість, шкіряне взуття</i>)

СИНОНІМІЧНИЙ ВИБІР СЛОВА

Синоніми (від грец. *synonymos* – однойменний) – це слова, що по-різному звучать, але близькі за значенням. Відрізняються відтінками значення, стилістичним забарвленням або можуть бути тотожні за значенням. Поділяються на три групи: лексичні, стилістичні, абсолютні.

Лексичні синоніми можуть відрізнятися смисловими відтінками значення (*контракт* – *угода* – *договір*; *трапилося* – *сталося*), **стилістичні** – емоційно-експресивним забарвленням (*направляти* – *спрямовувати* – *скеровувати*), **абсолютні** синоніми – тотожні за значенням (*уважно* – *пильно*; *біографія* – *життєпис*).

Використовуючи синоніми в професійному спілкуванні, завжди слід дбати про доцільність їх вживання, тільки тоді вони будуть підкреслювати й уточнювати думку, урізноманітнювати мову.

Авторитет Престиж	Авторитет (латин. «влада») – вплив, поважність особи, організації, колективу (<i>мати авторитет у колективі</i>)	Престиж (фр. «авторитет», «повага») – вага, репутація, вплив, який має хтось або щось (<i>престиж науки, утрачати свій престиж, підтримувати престиж установи</i>)
Бесіда Інтерв'ю	Бесіда – обмін думками зі співрозмовником або групою людей (<i>ділова бесіда, бесіда з виборцями</i>)	Інтерв'ю – розмова з політичним, громадським діячем або будь-якою особою, цікавою для загалу, призначена для опублікування в пресі, передачі по радіо, телебаченню (<i>інтерв'ю з актором, взяти інтерв'ю</i>)
Білет Квиток	Білет – 1. Картка для тих, хто складає іспити або заліки (<i>екзаменаційний білет</i>). 2. Цінний папір (<i>кредитний білет</i>)	Квиток – 1. Документ, який засвідчує належність до організації (<i>студентський квиток</i>). 2. Куплена картка, яка дає право проїзду в транспорті, відвідання музею, театру (<i>проїзний квиток, вхідний квиток</i>)
Брифінг Пресконференція	Брифінг – коротка інформація для журналістів стосовно певної теми без подальшого обговорення, з мінімальною кількістю питань (<i>брифінг міністра охорони здоров'я</i>)	Пресконференція – зустріч державних, політичних, наукових, громадських діячів із представниками ЗМІ для висвітлення та обговорення питань, що цікавлять громадськість (<i>перебіг пресконференції, модератор пресконференції</i>)
Ведучий Провідний	Ведучий – 1. Який іде попереду (<i>ведучий танк</i>). 2. У значенні іменника (<i>ведучий концерту</i>)	Провідний – який указує дорогу, напрямок руху; найважливіший, головний, основний (<i>провідна роль, провідний фахівець</i>)
Взаємини (стосунки) Відносини	Взаємини (стосунки) – зв'язок між людьми (<i>дружні взаємини, товариські стосунки</i>)	Відносини – зв'язок між державами або групами людей (<i>виробничі відносини, дипломатичні відносини</i>)
Винятковий Виключний	Винятковий – який становить виняток із загальних правил; особливий, надзвичайний (<i>винятковий результат, виняткова пам'ять</i>)	Виключний – який поширюється тільки на когось, щось; єдиний (<i>виключні обставини, виключне право</i>)

Продовження таблиці

Випливати Витікати	Випливати – переносно означає «бути висновком, логічним наслідком чогось попереднього» (з усього сказаного випливає, що...; випливає з розвитку подій)	Витікати – уживається тільки в буквальному, фізичному значенні: «литися звідкись» (вода витікає з труби)
Вислів Вираз	Вислів – це думка, подана кількома словами; словосполучення, яке характеризується завершеною думкою (крилатий вислів)	Вираз – слово багатозначне (вираз обличчя, у цифровому виразі, читати без виразу)
Відносно Стосовно Щодо Відносно – має значення «більш-менш», «порівняно» (відносно пізно; відносно дешевий товар)	Стосовно – уживається з прийменником «до» і означає «відповідно до чогось», «у застосуванні до чогось, кого-небудь» (стосовно до охорони і використання пам'яток історії, стосовно до нових історичних подій)	Щодо – 1. Уживається для вираження особливостей, властивостей, якості кого-, чого-небудь, які характеризуються з боку тих чи інших ознак, зв'язків, стосунків (щодо змісту). 2. З приводу чого-небудь (щодо виконання, щодо скасування квот). 3. Про, за когось, щось (якщо говорити про кого-, що-небудь, мати на увазі кого-, що-небудь) (щодо цього питання, щодо студента Гнатенка)
Військовий Воєнний	Військовий – який стосується війська, військовослужбовця, призначений для потреб війни (військовий керівник, військоове звання)	Воєнний – стосується війни, пов'язаний з нею (воєнний закон, воєнний злочин)
Галузь Сфера	Галузь – сукупність виробничих одиниць, які здійснюють переважно однакові або подібні види виробничої діяльності (галузь права, галузь промисловості)	Сфера – межі поширення чого-небудь (сфера діяльності, сфера послуг)
Громадський Суспільний	Громадський – стосується громади чи окремого колективу (громадський обов'язок, громадська організація)	Суспільний – стосується суспільства (суспільне становище, суспільне виробництво)
Дефект Недолік Вада Дефект – видимі, відчутні недоліки людини або предмета (мовленнєвий дефект, дефект освіти)	Недолік – помилка, упущення в якій-небудь справі, роботі, у діяльності окремої людини або установи (недоліки в роботі бухгалтерії, недоліки курсової роботи)	Вада – переважно про людину (фізичні вади, вади слуху)

Продовження таблиці

Дійсний Справжній	Дійсний – істинний, оригінальний, достеменний, автентичний (<i>дійсні обставини, дійсний паспорт</i>)	Справжній – який реально існує (<i>справжній детектив, справжня подія</i>)
Добиватися Домагатися	Добиватися – 1. Уживаючи рішучих заходів, докладаючи зусиль, досягати поставленої мети, результатів (<i>добиватися права</i>). 2. Дізнаватися про когось, щось випитувати (<i>добиватися правди</i>)	Домагатися – наполегливо добиватися кого-небудь або чого-небудь (<i>домагатися згоди, домагатися свого</i>)
Екземпляр Примірник	Екземпляр – рідкісний предмет, тварина, рослина (<i>цінний екземпляр</i>)	Примірник – друковане видання, одне з тиражу (<i>складається в одному примірнику</i>)
Завдання Задача	Завдання – наперед визначений, запланований обсяг робіт, якісь доручення; те, що хочуть здійснити (<i>бойове завдання, домашнє завдання</i>)	Задача – питання (<i>переважно математичного характеру</i>), яке розв’язується шляхом обчислень за визначеною умовою (<i>математична задача, логічна задача</i>)
Завершити Закінчити	Завершити – довести справу до остаточного кінця, успішно закінчити дії (<i>завершити навчання, завершити дослід</i>)	Закінчити – називає кінець різноманітних дій, видів роботи, діяльності, відрізка життя, навчання (<i>закінчити університет, закінчити роботу</i>)
Загальний Спільний	Загальний – такий, що охоплює всіх, стосується всіх, поширюється на всіх (<i>загальні правила, загальні збори</i>)	Спільний – належить двом і більше, об’єднуючи їх (<i>спільна справа, спільний проєкт</i>)
Замісник Заступник	Замісник – той, хто тимчасово виконує чийсь обов’язки (<i>замісник куратора</i>)	Заступник – офіційна назва особи, яка постійно відає певними ділянками роботи (<i>заступник директора з навчальної роботи</i>)
Здатний Здібний	Здатний – який має можливість, силу, певні дані щось зробити, здійснити, виконати; спроможний (<i>здатний на вчинок, здатний домогтися результату</i>)	Здібний – який має природні здібності; обдарований (<i>здібний музикант, здібний до вивчення мов</i>)

Продовження таблиці

Зміст Смисл	Зміст – 1. Те, про що йдеться, розповідається; те, що описується, зображується (<i>зміст оповідання</i>). 2. Найважливіша ідея, основа, сутність чогось (<i>зміст поняття</i>)	Смисл – внутрішня основа, суть чого-небудь; має розмовний характер. Замість <i>смисл слова</i> варто вживати <i>значення слова</i> , замість <i>у смислі того</i> – <i>у розумінні того</i> ; у якому <i>смислі</i> – у якому <i>розумінні</i> , <i>щодо того</i> ; <i>є смисл</i> – <i>є рація</i> , <i>є сенс</i> . Неправомірно слово «смисл» використовувати у значенні «розум». Нормативними будуть сполуки <i>тверезий розум</i> , <i>здоровий глузд</i>
Направляти Спрямовувати Скеровувати Направляти – відряджати, передислоковувати, надсилати (<i>направляти студентів на практику, направляти кошти до регіонів</i>)	Спрямовувати – зорієнтовувати в певному напрямку (<i>спрямовувати зусилля, спрямовувати енергію</i>)	Скеровувати – 1. Коли хтось хоче дати певний напрям розмові, дискусії, діяльності, вчинкам (<i>скеровувати роботу парламенту, скеровувати діяльність підприємства</i>). 2. Те, що має кермо, наприклад, судно, літак, машину (<i>скеровувати літак</i>)
Наступний Подальший	Наступний – який з'являється слідом за чимось; найближчий у часі чи просторі (<i>наступна зупинка, наступний тиждень</i>)	Подальший – уживається на означення абстрактного поняття (<i>подальше життя, подальша доля</i>)
Не дивлячись Незважаючи	Не дивлячись – коли хтось дійсно на щось чи на когось не дивиться (<i>не дивлячись убік, не дивлячись на батька</i>)	Незважаючи – ідеться про предмети, явища, поняття, у супереч яким відбувається дія (<i>незважаючи на пізню годину, незважаючи на недоліки</i>)
Об'єм Обсяг	Об'єм – це величина чогось, що має чіткі параметри виміру у висоту, ширину, довжину тощо, вимірювана в кубічних одиницях (<i>об'єм рідини, об'єм повітря</i>)	Обсяг – множина предметів, розмір, кількість, значення, важливість, межі чогось (<i>значний обсяг роботи, обсяг знань</i>)
Підписка Передплата	Підписка – письмове зобов'язання додержуватися певних правил чи виконувати якусь вимогу (<i>підписка про невиїзд, підписка про мовчання</i>)	Передплата – замовлення друкованого видання з попереднім внесенням часткової чи повної його оплати (<i>передплата газет, журналів</i>)

Продовження таблиці

Проживати Мешкати	Проживати в певній місцевості (<i>проживати в Україні, проживати за адресою</i>)	Мешкати – жити, проживати в певному приміщенні (<i>мешкати в гуртожитку, мешкати на дачі</i>)
Робітник Працівник	Робітник – особа, яка працює на промисловому підприємстві (<i>робітник цеху, робітник заводу</i>)	Працівник – особа, яка бере участь у певному трудовому процесі, працює за певним фахом; службовець (<i>науковий працівник, торговельний працівник</i>)
Спеціальність Професія Фах Спеціальність – окрема галузь науки, техніки, мистецтва, у якій людина працює; основна кваліфікація (<i>спеціальність програміста, спеціальність хірурга</i>)	Професія – рід занять, певна форма трудової діяльності (<i>професія лікаря, професія інженера</i>)	Фах – трудова діяльність, що вимагає певної підготовки і є основним засобом до існування; професія, спеціальність, кваліфікація (<i>фах лікаря, фах хірурга, за фахом лікар-хірург</i>)
Ставлення Відношення	Ставлення – характер поводження з ким-, чим-небудь (<i>ставлення до роботи, ставлення до батьків</i>)	Відношення – 1. Взаємозв'язок між предметами, явищами, величинами, аспектом, поглядом (<i>відношення мислення до буття, геометричне відношення</i>). 2. Діловий лист (<i>надіслати відношення</i>)
Становище Положення Стан Становище – обставини життя людини чи суспільства (<i>міжнародне становище, знайти вихід зі становища</i>)	Положення – зведення правил, законів; наукове твердження; спосіб розміщення тіла в просторі (<i>положення про вибори, вертикальне положення</i>)	Стан – сума якостей чогось на певний момент часу (<i>стан фінансів, стан хворого</i>)
Трапилося Сталося	Трапилося – щодо дії, не означеної в часі, а також випадкової, непостійної (<i>трапилася нагода, трапилася біда</i>)	Сталося – про те, що відбулося недавно (<i>сталося ввечері</i>)

Продовження таблиці

Чинний Діючий	Чинний – 1. Який має силу, частіше юридичну (<i>чинне законодавство</i>). 2. Діяльний, активний (<i>чинна сила державотворення, чинне місце</i>)	Діючий – 1. Який перебуває в дії (<i>діючий вулкан</i>). 2. Який здатний активно діяти, впливати на щонебудь (<i>діюча сила, діюча армія, діюча влада</i>)
Шар Пласт	Шар – однорідна маса, речовина, що покриває поверхню або міститься між чим-небудь (<i>верхні шари атмосфери, фільтрувальний шар</i>)	Пласт – 1. Суцільний шар якої-небудь однорідної маси (<i>пласт глини, пласт снігу</i>). 2. Скиба ґрунту, піднята плугом за один раз (<i>пласт ґрунту</i>)

УКРАЇНСЬКІ ВІДПОВІДНИКИ ДО СЛІВ ІНШОМОВНОГО ПОХОДЖЕННЯ

Інтеграція України в міжнародний культурний та інформаційний простір зумовила швидкий процес оновлення лексики української мови, особливо за рахунок запозичень та новотворів від запозичень.

Запозичення потрібно розглядати як об'єктивний і неминучий чинник еволюції мови. Однак запозичення доцільні тоді, коли відповідають життєвим потребам і засвоюються, не порушуючи національної специфіки термінологічної системи.

Мовознавці рекомендують уживати іншомовні слова в разі потреби, коли немає відповідника в українській мові, або коли іншомовні слова отримали міжнародне визнання. Правильне й доречне вживання іншомовних слів у професійному мовленні передбачає насамперед знання синонімічних можливостей цих слів.

А

абсолютний – *цілковитий, повний*

автентичний – *справжній, правдивий*

аграрний – *земельний*

адекватний – *рівнозначний, відповідний, тотожний*

аксіома – *істина*

актуальний – *нагальний, дійсний*

аналіз – *розбір*
апеляція – *оскарження*
аргумент – *доказ*
асиміляція – *уподібнення*

Б

бартер – *обмін*
бізнес-ланч – *діловий обід*
бренд – *татунок*
брокер – *посередник*

В

варіабельний – *змінний*
вертикальний – *прямовисний*

Г

генерація – *покоління*
гендер – *стать*
герметичний – *непроникливий*
гіпотеза – *здогад, припущення*
горизонтальний – *поземний*
гуманність – *людяність*

Д

дайджест – *короткий виклад*
дебати – *обговорення*
девальвація – *знецінювання, знецінення*
деградація – *занепад*
деструктивний – *руйнівний*
дефект – *вада, хиба, недолік*
директива – *настанова, вказівка*
дистилювати – *очищувати*
дистриб'ютор – *розповсюджувач, розподілювач*
дискомфорт – *незручність*
дискусія – *обговорення*
диференціація – *розподіл*

домінувати – панувати, переважати

дуель – поєдинок, двобій, герць

дистриб'ютор – розповсюджувач

Е

екватор – рівноденник

еволюція – зміна, розвиток

еквівалент – відповідник

екзит-пол – опитування на виході

ексклюзивний – винятковий

експлуатація – визиск

екстрений – негайний, невідкладний

електорат – виборці

етнос – народ

І

ігнорувати – нехтувати, легковажити

ідентичний – тотожний, такий самий

іманентний – властивий, притаманний

імідж – образ

імітація – уподібнення

імпорт – ввезення

інавгурація – посвячення

інвестиція – вкладення

індиферентність – байдужість

індустрія – промисловість

інертний – млявий, байдужий

інтенція – намір, задум

інтервенція – втручання, вторгнення

інтернаціональний – міжнародний

К

коаліція – об'єднання

комерційний – торговельний

компенсація – відшкодування

комфортабельний – зручний
конденсувати – збирати, нагромаджувати
конвенція – угода
конкурент – суперник
консенсус – згода
консолідувати – об'єднувати, згуртовувати
контрастний – протилежний
конфронтація – протистояння
концентрація – зосередження, скупчення
корективи – поправки
креативний – творчий
кредитор – позикодавець
кримінальний – злочинний, карний

Л

лаконічний – стислий
латентний – прихований
легітимний – законний
ліквідація – знищення, скасування
лімітувати – обмежувати
лобіювати – схвалювати

М

маклер – посередник
маркетинг – збут, вивчення ринку
масмедіа – засоби масової інформації (ЗМІ)
менеджмент – керування
менеджер – управлінець
менталітет – склад розуму
меценат – багатий покровитель
мобільність – рухомість
модернізація – оновлення
моніторинг – вивчення, дослідження

Н

нівелювати – *вирівнювати, усувати відмінності між чимось*

нотація – *настанова, повчання*

нюанс – *відтінок*

нюанси – *тонкощі*

П

паралельний – *рівнобіжний*

параметр – *міра, величина*

паритет – *рівність*

пасивний – *бездіяльний*

плюралізм – *множинність, переважання*

полеміка – *суперечка, обговорення*

постулат – *твердження*

прайс-лист – *цінник*

претензія – *домагання, нарікання*

преференція – *пільга, перевага*

провайдер – *постачальник*

прогноз – *передбачення*

прогрес – *поступ*

пролонгований – *продовжений*

промоція і промоушн – *заохочення, сприяння*

промоутер – *штовхач, просувач*

протектор – *заступник, покровитель*

пріоритет – *першість*

прерогатива – *перевага*

популізм – *обіцянки*

Р

радикальний – *докорінний, рішучий*

реалізовувати – *здійснювати*

регенерація – *оновлення, відтворення*

регрес – *занепад*

резолуція – *рішення, ухвала, постанова*

резонанс – відголос, дія як відповідь на що-небудь
реконструкція – відбудова, відтворення, перебудова
ремарка – позначка, примітка
ренесанс – відродження
рентабельний – дохідний
репрезентувати – представляти
репродукувати – відтворювати
респектабельний – поважний
реставрація – відновлювання, відбудова
ресурси – запаси
реформа – перетворення, перебудова
референт – помічник
ротація – зміна, чергування

С

сервіс – обслуговування
симпозіум – засідання, нарада, наукова конференція
симптом – ознака
синтез – поєднання, сполучення
спікер – речник
спічрайтер – складач промов, промовописець
спонсор – доброчинець, благодійник
стабільність – сталість, незмінність, постійність
стагнація – застій
стрес – напруга, потрясіння
структура – будова
суб'єктивний – особистий, упереджений
субсидія – допомога
сфера – царина, поприще, ділянка

Т

тенденція – напрям
толерантність – терпимість, лояльність
трансформація – перетворення

Ф

фактичний – *справжній, дійсний*

фактор – *чинник*

фоловер – *інтернет-дописувач*

форсувати – *прискорювати*

форум – *зібрання*

фотографія – *світлина*

фундаментальний – *ґрунтовний, докладний*

УЖИВАННЯ ПРИЙМЕННИКА ПО

Для українського професійного мовлення важливим є правильне вживання прийменників, особливо тоді, коли йдеться про переклад прийменникових сполук з російської мови на українську.

Прийменник **по** в російській мові – це один з найбільш уживаних прийменників, і конструкції з ним виражають велику кількість різноманітних відношень.

В українській мові конструкції з прийменником **по** вживають тоді, коли йдеться:

- про мету дії (*посилати по інструктора, пішли по парати, відпустка по догляду за дитиною, пішли по воду*);
- про кількість чогось (*по 30 учнів у класі, працює по 8 годин, по сотні*);
- про час (*по обіді*);
- про місце чи напрям, де відбувається дія (*трансляція по телебаченню, наказ по університету*);
- про простір (*ходжу по галереї, гуляю по Києву*);
- про сферу діяльності (*по господарству, по службі*);
- про стосунки (*товариш по партії, сестра по батькові*);
- про розподільність (*отримали по буклету, роздали по подарунку*).

Також прийменник **по** вживається у складних прислівниках з іншими частинами мови: *по закону, по праву, по черзі, по можливості, по суті, по батькові, по двоє, по-перше тощо*.

Зазвичай в українській мові прийменникові конструкції з **по** замінюють безприйменниковими конструкціями або відповідними синонімічними прийменниками. Замінюючи прийменник **по** іншими нормативними прийменниками, ми увиразнюємо власне мовлення і збагачуємо його питомими українськими формами.

ПЕРЕКЛАД УСТАЛЕНИХ КОНСТРУКЦІЙ З ПРИЙМЕНИКОМ ПО

Українська мова

ЗА

За власним бажанням
Робота за сумісництвом
За місцем проживання
За наказом
За формою
За результатами
За кількістю запитів
За домовленістю
За ліцензією
За вказівкою
За підрахунками
За правилами
За власним бажанням
Жити за законом
За аналогією з...
За моїми відомостями
За освітою
За дорученням
За звичкою
За прикладом

Російська мова

ПО

*По собственному желанию
Работа по совместительству
По месту проживания
По приказу
По форме
По результатам
По количеству запросов
По договоренности
По лицензии
По указанию
По подсчетам
По правилам
По собственному желанию
Жить по закону
По аналогии с...
По моим сведениям
По образованию
По поручению
По привычке
По примеру*

За собівартістю
За спеціальністю
За здібностями
За старою ціною
За схемою
Вартість за домовленістю

У

У вихідні
У службових справах
У якому питанні?
Переходить у спадщину
Комітет у справах молоді
У міру можливості
У сусідстві

НА

Мешкаю на вулиці
На прохання
На замовлення
На запрошення
На ім'я (прізвище)
На вимогу
На тему
Гарний на вигляд
Звернутися на адресу
На ваш розсуд

ЯК

Як спостерігали вчені
Як він сказав
Як буде необхідність
Як буде потреба

ЩОДО

Закон щодо врегулювання
Заходи щодо
Щодо легалізації
Щодо роботи
Щодо покращення роботи
Видатки щодо
Рекомендації щодо складання

*По себестоимости
По специальности
По способностям
По старой цене
По схеме
Стоимость по договоренности*

ПО

*По выходным
По делам службы
По какому вопросу?
Переходит по наследству
Комитет по вопросам молодежи
По мере возможности
По соседству*

ПО

*Живу по улице
По просьбе
По заказу
По приглашению
По имени (фамилии)
По требованию
По теме
Красивый по виду
Обратиться по адресу
По вашему усмотрению*

ПО

*По наблюдению ученых
По его словам
По мере надобности
По мере требования*

ПО

*Закон по урегулированию
Мероприятия по
По легализации
По отношению к работе
По улучшению работы
Расходы по
Рекомендации по составлению*

ДО

Зауваження до роботи
До липня включно
Припало до смаку

ЧЕРЕЗ

Через сімейні обставини
Відпустка через хворобу
Помилитися через незнання
Через недбалість
Через непорозуміння
Через неспроможність

ПІСЛЯ

Після закінчення строку
Після повернення
Після прибуття
Після одержання

ДЛЯ

Комісія для приймання іспитів
Заходи для порятунку
Для створення нової філії

З

З тієї причини
Нарада з безпеки
Комісія з прав людини
З цього факту
З ініціативи
З усього видно
З багатьох причин
З кожного приводу
Знати з досвіду
З потреби
З технічних причин
Агент з нерухомості
Комітет з нагляду
Листок з обліку кадрів
З примусу
Посібник з фізики
Промова з питання
Фахівець з аудиту

ПО

Замечания по работе
По июль включительно
Пришлось по вкусу

ПО

По семейным обстоятельствам
Отпуск по болезни
Ошибиться по незнанию
По небрежности
По недоразумению
По несостоятельности

ПО

По истечении срока
По возвращении
По прибытии
По получении

ПО

Комиссия по приему экзаменов
Мероприятия по спасению
По созданию нового филиала

ПО

По той причине
Совещание по безопасности
Комиссия по правам человека
По этому факту
По инициативе
По всему видно
По многим причинам
По каждому поводу
Знать по опыту
По необходимости
По техническим причинам
Агент по недвижимости
Комитет по надзору
Листок по учёту кадров
По принуждению
Пособие по физике
Речь по вопросу
Специалист по аудиту

БЕЗПРИЙМЕННОКОВІ КОНСТРУКЦІЇ

ПО

Говорити відверто	<i>Говорить по душам</i>
Тривала реставрація	<i>Длительные работы по реставрации</i>
Оплатити рахунок	<i>Заплатить по счёту</i>
Звертатися телефоном	<i>Обращаться по телефону</i>
Операції розвитку	<i>Операции по развитию</i>
Належно оцінити	<i>Оценить по достоинству</i>
План обслуговування	<i>План по обслуживанию</i>
Безготівковим розрахунком	<i>По безналичному расчёту</i>
Принаймні (щонайменше)	<i>По крайней мере</i>
Принаймні	<i>По меньшей мере</i>
Ліворуч	<i>По левую сторону</i>
Помилково	<i>По ошибке</i>
Щопонеділка	<i>По понедельникам</i>
Послідовно	<i>По порядку</i>
Електронною поштою	<i>По электронной почте</i>
Розпочато дослідження	<i>Начались работы по исследованию</i>
Сам собою	<i>Сам по себе</i>
Обабіч дороги	<i>По обе стороны дороги</i>

Приклади, що ілюструють найтиповіші відхилення у вживанні прийменника **по**

Порушення норми

Норма

План по заготівлі	<i>План заготівлі</i>
По технічним причинам	<i>Через технічні причини</i>
Заходи по забезпеченню	<i>Заходи щодо (для) забезпечення</i>
Змагання по стрільбі	<i>Змагання зі стрільби</i>
Досвід по роботі з батьками	<i>Досвід роботи з батьками</i>
Працюють по багато років	<i>Працюють багато років</i>
По заявках	<i>Відповідно до заявок</i>
По виготовленню	<i>Для виготовлення</i>
По створенню	<i>Для створення</i>
План по будівництву	<i>План будівництва</i>

Раз по раз	<i>Раз у раз, щоразу</i>
По всіх правилах	<i>За всіма правилами</i>
Не по прямому призначенню	<i>Не за призначенням</i>
По нашим підрахункам	<i>За нашими підрахунками</i>
По темі	<i>На тему</i>
Незадовільно проводились роботи по підготовці техніки	<i>Незадовільно підготовлена техніка</i>
Поговорити по душам	<i>Поговорити відверто, щиро</i>
По одержанні диплома	<i>Одержавши диплом (після одержання диплома)</i>
По виконанні завдання	<i>Виконавши завдання (після виконання завдання)</i>

ЗНАЧЕННЯ НАЙУЖИВАНІШИХ ТЕРМІНІВ ДІЛОВОГО МОВЛЕННЯ

Термін – слово або словосполучення, що виражає чітко окреслене поняття певної галузі науки, культури, техніки, мистецтва, суспільно-політичного життя.

Значення термінів зафіксовані в державних стандартах, спеціальних словниках, довідниках. Конкретний зміст поняття, визначеного терміном, буде зрозумілим лише завдяки його дефініції – лаконічному логічному визначенню.

Розуміння певних термінів є ключовими у професійній комунікації.

Автореферат – стислий виклад автором своєї наукової праці.

Адресант – установа, організація, підприємство, особа, які відправляють (надсилають) документ; відправник.

Адресат – установа, організація, підприємство, особа, яким надіслано документ; одержувач.

Анотація – стисла характеристика роботи, твору, яка містить тільки перелік основних питань, інформацію про призначення роботи та її цінність.

Бланк документа – стандартний аркуш паперу з частково надрукованим текстом постійної інформації та місцем для змінної інформації документа.

Бібліографічний опис – це сукупність бібліографічних відомостей про документ чи його складову частину, які необхідні та достатні для їхньої загальної характеристики та ідентифікації.

Виконавчий документ – письмовий документ установленої форми і змісту, що видає суд, інші юрисдикційні органи для примусового виконання прийнятих рішень, ухвал, інших актів.

Витяг із документа – копія документа, що відтворює його частину, засвідчену заведеним порядком.

Вихідний документ – документ, відправлений із організації.

Відгук – документ, що містить думку установи або спеціаліста стосовно роботи, надісланої на розгляд.

Віза на документах – підпис посадової особи на документі, що свідчить про її ознайомлення з цим документом або про її згоду з його змістом.

Внутрішній документ – документ, створений у межах організації, установи і призначений для виконання цієї організацією або установою.

Вхідний документ – документ, що надійшов до організації.

Гриф секретності – штамп установленого зразка, обов'язковий реквізит кожного матеріального носія інформації, віднесеної до державної таємниці.

Дата документа – обов'язковий реквізит документа, що вказує на час підписання, затвердження чи узгодження документа і має три складники: день місяця, місяць, рік.

Діловодство – діяльність, що охоплює сукупність робіт із документування установи й організацію роботи з документами.

Документ – засіб закріплення різними способами на спеціальному матеріалі інформації про факти, події, явища об'єктивної дійсності та розумової діяльності людини (таку

інформацію розташовують за наперед визначеною схемою, обов'язковою для всіх укладачів).

Документообіг – комплекс робіт із документами, укладеними чи отриманими установою або організацією: прийняття, розподіл, реєстрація, контроль за виконанням, формування справ, зберігання й використання документації, рух документованої інформації між інстанціями.

Дублікат – примірник документа, укладений і виданий замість втраченого оригіналу, який має однакову юридичну силу з оригіналом і обов'язкову позначку «ДУБЛІКАТ».

Індексація документів – це присвоєння їм умовних цифрових (іноді літерно-цифрових) позначень – індексів, які надаються документам під час реєстрації і свідчать про місце складання, час виконання та зберігання документів.

Копія документа – документ, що відтворює інформацію оригіналу й усі його зовнішні ознаки або їх частину і засвідчується заведеним порядком.

Конспект – стислий виклад змісту статті, лекції, книжки, що містить докази цих положень і висновки.

Номенклатурні назви (латин. «перелік, список») – сукупність назв, застосовуваних у якій-небудь галузі науки, виробництва; своєрідні етикетки предметів, явищ, понять тощо.

Оригінал документа – перший примірник документа; примірник документа, що є вихідним матеріалом для копіювання.

Особова справа працівника – це комплект документів, які містять найповніші відомості про працівника і характеризують його біографічні, ділові, особисті якості.

Печатка – реквізит, що засвідчує документ і права осіб, які його підписали.

Підпис – обов'язковий реквізит документа, що засвідчує законність документа, відповідальність особи за його зміст і наслідки дії.

Подання – документ, що містить пропозиції про призначення, переміщення або заохочення особового складу, а також рекомендації щодо визначених дій і заходів з питань діяльності установ.

Посилання (покликання) – уривок, витяг з якого-небудь твору, який цитують у викладі матеріалу, з точною назвою джерела та вказівкою на відповідну сторінку.

Положення – нормативний акт, що визначає порядок створення, права, обов'язки й організацію роботи установи, структурних підрозділів на тривалий час.

Резолюція – висновок, стислий виклад рішення посадової особи на діловому папері; рішення, прийняте зборами, нарадою, конференцією тощо з обговорюваного питання.

Реквізит документа – обов'язковий складник офіційного документа, відсутність якого позбавляє документ юридичної сили (наприклад, назва, дата, підпис, печатка тощо).

Реферат – короткий виклад змісту наукової праці, учення, оформлений у вигляді письмової публічної доповіді; короткий виклад головних думок, поєднаних однією темою, їх систематизація, узагальнення.

Справа – документ або сукупність документів, що стосуються одного питання або ділянки роботи.

Стандарт – нормативно-технічний документ, у якому визначено єдині норми та вимоги до документів, до груп однорідної продукції (до конкретної продукції) тощо, які обов'язкові для застосування в будь-якій галузі народного господарства.

Стаття – науковий або публіцистичний твір невеликого розміру у збірці, журналі, газеті тощо; результат розумового процесу, у якому поєднуються аналіз, структурування, формулювання та висловлення думок.

Стенограма – дослівний запис виступів, реплік, запитань і відповідей у ході певної наради, зборів, конференцій тощо методом стенографії або звукозапису, який потім розшифровують і друкують.

Тези – стислий виклад основних думок тексту документа чи виступу.

Термін – слово або словосполучення, що визначає чітко й однозначно окреслене поняття і його співвідношення з іншими поняттями в межах спеціальної сфери.

Факс – узагальнена назва різноманітних за змістом документів, що за допомогою телекомунікаційного зв'язку та принтера безпосередньо надходять до організації, установи, підприємства.

Факсиміле – кліше-печатка для відтворення власноручного підпису; точне відтворення графічного оригіналу (твору, підпису, почерку) фотографічним способом або печаткою.

Фізична особа – людина як учасник правових відносин.

Формуляр – сукупність розміщених у встановленій послідовності реквізитів документа.

Штамп – вид печатки у вигляді прямокутника з опуклим зображенням тексту назви якої-небудь установи, організації тощо із зазначенням адреси, номера або яких-небудь інших відомостей; штемпель.

Штатний розпис – перелік посад в установах, організаціях із зазначенням їх кількості та розмірів посадових окладів.

Юридична особа – установа, організація чи підприємство, що виступають як самостійні носії цивільних прав і обов'язків.

ТИПОВІ МОВНІ ЗВОРОТИ

Однією з ознак офіційно-ділового стилю є вживання усталених мовних зворотів. Специфічною особливістю цього стилю є повторюваність дій і ситуацій, що виправдовує вживання таких мовних конструкцій.

Тексти офіційно-ділового стилю вимагають документальної точності й однозначності сприймання позначуваних понять, стислості, лаконічності формулювань.

Кожен, хто має на меті покращити своє мовлення, зробити його насправді культурним, повинен правильно використовувати мовні звороти, уміти ними послуговуватися в професійному мовленні.

Правильний, комунікативно виправданий добір слів та найдоцільніших граматичних форм дає змогу передати офіційну інформацію стандартизовано, логічно, точно.

А

абсолютная прибавочная стоимость – *абсолютна додаткова вартість*

агент по снабжению – *агент з постачання*

административное взыскание – *адміністративне стягнення*

активно сотрудничает – *активно співпрацює*

активное избирательное право – *активне виборче право*

акты гражданского состояния – *акти громадянського стану*

акцентировать внимание на чем – *акцентувати увагу (на чому), наголошувати (на чому)*

амортизационные отчисления – *амортизаційні відрахування*

аннулировать договор – *скасувати, анулювати договір*

аннулирующий – *що анулює, змушений анулювати*

арендодатель – *орендодавець*

Б

баланс доходов и расходов – *баланс прибутків і видатків*

балансовый отчет – *балансовий звіт*

банковский перевод – *банківський переказ*

бартерная сделка – *бартерна угода*

бастовать – *страйкувати*

без видимой причины – *не знати, з якої причини*

без всякого снисхождения – *без будь-якої полегкості (поблажливості)*

без задержки – *негайно, без затримки*

без зазрения совести – *без докорів сумління*

без отказа – *безвідмовно*

без промедления – *не гаючи часу, не гаючись*

без стеснения – *не соромлячись*

без удержу – *без упу*

без ущерба – *без шкоди*

безвозвратная ссуда – *безповоротна позика*

безграничные возможности – *безмежні (необмежені) можливості*

безупречная работа – *бездоганна робота*

бесперебойное снабжение – *безперерійне постачання*

бесплатная услуга – *безоплатна послуга*

беспользний труд – *марна праця*
беспрепятственно допускать – *безперешкодно допускати*
бросать на произвол судьбы – *кидати напризволяще*
бумажная волокита – *паперова тяганина*
быть в обиходе – *бути у вжитку*
быть в подчинении у кого-то – *бути підпорядкованим*
(*підпорядковуватися*) *комусь*
быть на хорошем счету – *мати добру репутацію*
быть не вправе – *не мати права*
быть облеченным неограниченными возможностями –
бути наділим необмеженими повноваженнями

В

в большинстве случаев – *здебільшого, у більшості випадків*
в денежном выражении – *у грошовому виразі*
в достижении цели – *у досягненні мети*
в какой-то мере – *якоюсь мірою*
в качестве учебного пособия – *як навчальний посібник*
в конечном счете, в конце концов – *урешті-решт, зрештою*
в общей сложности – *у цілому, беручи загалом*
в определенной степени – *певною мірою*
в полном рассудке – *при повному розумі*
в порядке исключения – *як виняток*
в преддверии переговоров – *напередодні переговорів*
в пути следования – *на шляху прямування*
в равной степени – *в однаковій мірі, однаковою мірою*
в рассрочку – *на виплат*
в связи с создавшимся положением – *у зв'язку із(зі) становищем, що склалося*
в сжатые сроки – *у стислі строки, у стислі терміни*
в силу изложенного – *зважаючи на викладене*
в скором времени – *незабаром*
в случае вашего согласия – *у разі вашої згоди*

в случае необходимости – *у разі потреби*
в течение месяца – *протягом місяця*
в тот же момент – *тієї ж миті*
в тот же срок – *у той самий термін*
в целях предотвращения – *із метою запобігання*
в чудесном выражении – *у чудовому вислові*
введение закона – *упровадження (запровадження) закону*
ввести в состав – *ввести до складу*
ввиду вышеизложенного – *зважаючи (з огляду) на викла-
дене вище*

вводит, ввести в действие (в обиход, в заблуждение) –
уводити (увести) у дію (в ужиток, в оману)

вводит, ввести новые методы – *упроваджувати, уп-
ровадити (запроваджувати, запровадити) нові методи*

ввозная пошлина – *ввізне мито*

веское основание – *вагома підстава*

вести переписку – *листуватися*

взимать штраф – *стягувати штраф*

взять ссуду – *взяти позику (позичку)*

вид на жительство – *посвідка на проживання*

видавший виды – *бувалий*

виды на будущее – *плани на майбутнє, перспективи*

включать, включить в повестку дня – *включати, включи-
ти (заносити, занести) до порядку денного*

влеч, повлеч за собой – *тягти, потягти за собою*

вложение капитала – *вкладення капіталу*

вменять, вменить в обязанность – *ставити, поставити
за (в) обов'язок*

вне всякого сомнения – *поза всяким сумнівом*

внеочередной созыв – *позачергове скликання*

во вред – *на шкоду*

во избежание чего – *щоб уникнути чого*

во что бы то ни стало – *за всяку (будь-яку) ціну*
возбудить обвинение против кого – *порушити обвинува-*
чення проти кого

возбуждение жалобы – *подання скарги*

возбуждение иска – *подання позову на когось*

вознаграждение за выслугу лет – *винагорода за вислугу*
років

возобновление договора – *поновлення (відновлення) до-*
говору

возьметь действие – *подіяти*

восполнить пробелы в знаниях – *заповнити прогалини*
в знаннях

воспоминания о былом – *спогади про минуле*

восстановить в должности – *поновити на посаді*

востребование вкладов – *повернення вкладів*

временно отстранить – *тимчасово усунути*

все желающие – *усі охочі (усі, хто бажає)*

всеобщее избирательное право – *загальне виборче право*

всю дорогу рассказывал – *упродовж усієї дороги розпо-*
відав

выпуск государственного займа – *випуск державної по-*
зики

выход из создавшегося положения – *вихід із становища,*
що склалося

Г

горюче-смазочные материалы – *паливно-мастильні ма-*
теріали

государственный казначейский билет – *білет державної*
скарбниці

Д

давать свидетельские показания – *свідчити*

движения круговые – *рухи колові*

движимое имущество – *рухоме майно*
действующее законодательство – *чинне законодавство*
действующий в отношениях – *чинний у стосунках (у відносинах)*
действующий на основании устава – *що діє (на підставі) статуту, що діє за статутом*
дела идут к лучшему – *справи йдуть на краще*
делать, сделать акцент (на чем) – *наголошувати, наголосити (на чому)*
дело стоит внимания – *справа варта уваги, заслуговує на увагу*
денежный начет – *грошове нарахування*
день ото дня – *з кожним днем*
держаться в стороне – *триматися осторонь*
дисциплинарное взыскание – *дисциплінарне стягнення*
для видимости – *для годиться*
для приличия – *заради пристойності*
добровольная основа – *добровільна засада*
добрый по характеру – *добрий за вдачею, доброї вдачі*
доверенное лицо – *довірена особа*
доверительные операции – *довірчі операції*
договор о жилищном найме – *договір про винаймання житла*
долевое участие – *участь на паях*
должны быть воля, настойчивость, упорство – *повинні бути воля, наполегливість, настирливість*
допустить к чему-либо; допустить что-либо – *допустити до конкурсу; припустити щось*
досадное недоразумение – *прикре непорозуміння*
досрочная отгрузка – *дострокове відвантаження*
досрочная поставка – *дострокове постачання*
достоинство человека – *гідність людини*

доход с оборота – *прибуток з обороту*
другими словами – *інакше кажучи (іншими словами)*

Е

единовременное пособие – *одноразова допомога*
если это вас не затруднит – *якщо це вас не обтяжить*

Ж

желает быть лучше – *далекий від ідеалу, далеко не бездоганний, аж ніяк не досконалий*

желающие – *хто хоче*

жертв и разрушений нет – *жертв і руйнувань немає*

жесткие условия – *жорсткі умови*

жесткий контроль – *суворий контроль*

жесткое обращение с кем, чем – *жорстоке поводження*

з ким, чим

живой интерес – *жвавий інтерес*

жить за чужой счет – *жити на чужі кошти*

З

за отсутствием сведений – *через брак відомостей*

забитые до отказа – *забиті повністю, ущерть*

завод-изготовитель – *завод-виготовлювач*

завязывать, завязать отношения – *зав'язувати, зав'язати відносини (стосунки)*

заглавный лист – *титульний (заголовний) аркуш*

задевать самолюбие – *ображати самолюбство*

заемные деньги – *позичені гроші*

зайти (загнать) в тупик – *зайти (загнати) у безвихідь (у глухий кут)*

казанное письмо – *рекомендований лист*

заключать сделку – *укладати угоду*

заключительный акт (протокол) – *заключний акт (протокол)*

заключительный баланс – *остаточний (заклучний) баланс*

залогодержатель – *заставовласник (заставодержатель)*

занимаемая должность – *обіймана посада*

запретительные пошлины – *заборонні мита*

засчитать в уплату долга – *зарахувати у сплату боргу*

затрагивать, затронуть вопрос – *порушувати, порушити (торкатися, торкнутися) питання*

затягивается возможность – *зволікається можливість*

здравый смысл – *здоровий глузд*

знаки различия – *знаки розрізнення*

знать толк – *розумітися, бути компетентним*

И

идти на убыль – *спадати*

из достоверных источников – *з вірогідних джерел*

из корыстных побуждений – *з корисливих мотивів (міркувань)*

избежать опасности – *уникнути небезпеки*

избранный круг людей – *вибране (обране) коло людей*

извините за беспокойство – *вибачте (пробачте) за турботу (клопіт)*

извлекать, извлечь прибыль – *мати (діставати, дістати) прибуток*

издержки производства – *витрати виробництва*

излагать письменно – *викладати на письмі, письмово*

изоощренный ум – *витончений розум*

изъятие из обращения купюр – *вилучення купюр з обігу*

имевшее место – *що мало місце*

иметь большое распространение – *бути дуже поширеним*

иметь в виду – *мати на увазі*

иметь представление о чем-либо – *мати уявлення про щось*

иногородний получатель – *іногородній одержувач*
(з *іншого міста*)

исключительное право – *виняткове право*

искренне благодарю (благодарен) – *щиро дякую (вдячний)*

искупать, искупить вину – *спокутувати провину*

исходное положение – *вихідне положення*

К

кадры высшей квалификации – *кадри найвищої квалі-
фікації*

к сожалению – *на жаль*

каждый в отдельности – *кожний зокрема*

каждый волен в своих поступках – *кожному вільно чини-
ти* (*діяти*)

как и следовало ожидать – *як і слід було сподіватися*
(*чекати*)

как можно раньше – *якомога раніше*

как ни в чем не бывало – *наче й не було нічого*

как указывалось выше – *як зазначалося вище*

капризная погода – *примхлива погода*

ключевое задание – *головне, важливе завдання*

командировочное удостоверение – *посвідчення про
відрядження*

командируемая сторона – *відряджувальна сторона*

контроль возложить на... – *контроль покласти на...*

коренной пересмотр – *докорінний перегляд*

косвенная причина – *посередня причина*

косвенные налоги – *непрямі податки*

косвенные результаты – *побічні результати*

крайне важно – *надзвичайно (надто) важливо*

крайне необходимо – *конче потрібно*

крайняя необходимость – *гостра (крайня) потреба*
(*необхідність*)

красящее вещество – *барвник*

купля-продажа в розницу – *купівля-продаж у роздріб*

Л

ликвидация причин – *усунення причин*

листок нетрудоспособности – *листок непрацездатності*

лица не в состоянии (неспособны) – *особи неспроможні*

личная неприкосновенность – *особиста недоторканість*

личная собственность – *особиста власність*

личное дело – *особова справа*

лишить дотаций – *позбавити дотацій*

ложная мысль – *хибна (помилкова) думка*

ложная тревога – *фіктивна (фальшива) тривога*

ложное обвинение – *неправдиве обвинувачення*

М

мало способностей – *мало здібностей*

материальное поощрение – *матеріальне заохочування*

между прочим – *між іншим*

между тем – *тим часом*

менее всего – *найменше, менше всього, менш за все*

мера пресечения – *запобіжні заходи*

мерный шаг – *розмірена хода*

меры предосторожности – *запобіжні заходи*

меры принуждения – *примусові заходи*

местное самоуправление – *місьцеве самоврядування*

моющие средства – *мийні (миючі) засоби*

Н

на научном поприще – *на науковій ниві*

на общественных началах – *на громадських засадах*

на попечении – *під опікою (під опікуванням)*

наверстать упущенное – *надолужити прогаяне*

наводити справки – *довідуватись*
надменный человек – *гордовита* (зарозуміла) людина
названный в дальнейшем – *що далі називається* (іменований)

наклонная плоскость – *похила площина*
наличные деньги – *готівка*
наложенным платежом – *післяплатою*
нам представилась возможность – *у нас з'явилася можливість*

намеренный поступок – *умисний вчинок*
нарицательная стоимость – *номінальна вартість*
настоятельная необходимость – *нагальна потреба*
настоящим уведомляем – *цим повідомляємо*
научно-исследовательский институт – *науково-дослідний інститут*

не возьму в толк – *не збагну*
не предавать значения – *не надавати ваги* (значення)
негодный к употреблению – *непридатний до* (для) *вжитку*
недвижимое имущество – *нерухоме майно*
неотложное дело – *нагальна справа*
непрерывно течет – *безупинно тече*
неприкосновенный запас – *непорушний запас*
ни под каким видом – *нізащо, ні в якому разі*
нижеподписавшиеся стороны – *сторони, що нижче підписалися*

низменные интересы – *нищі інтереси*

О

обжаловать взыскание, решение – *оскаржити стягнення, рішення*

обладание источниками сырья – *володіння джерелами сировини*

обобщение опыта работы – *узагальнення досвіду роботи*

оборудовать площадку – *устаткувати (обладнати) майданчик*

обосновать необходимость – *обґрунтувати необхідність*

обострённые отношения – *загострені стосунки (відносини)*

обратить в шутку – *повернути на жарт*

обратить деньги в погашение долгов – *ужити гроші на сплату боргів*

обставляют помещение – *меблювати (умеблювувати) приміщення*

обходит щекотливый вопрос – *обходити делікатне питання*

общественное мнение – *громадська думка*

общественное порицание – *громадський осуд*

общественные отношения – *суспільні відносини*

объявить благодарность – *оголосити подяку*

огорчительный случай – *прикий випадок*

одобрять предложение – *схвалювати пропозицію*

оживленный разговор – *жвава розмова*

оказать поддержку – *надати підтримку*

оказать предпочтение – *віддати перевагу*

оказаться в затруднительном положении – *опинитися в скрутному становищі*

оказывать сопротивление – *чинити опір*

оприходование – *оприбуткування*

осквернять память – *наплюжити пам'ять*

острый кризис – *гостра криза*

осуществлять намерения – *здійснювати наміри*

отделка квартиры – *опорядження (оздоблення) квартири*

открыть счет на основании – *відкрити рахунок на підставі*

отнестись со вниманием к... – *поставитися з увагою до...*
отсрочивать, отсрочить выпуск – *відсувати, відсунути*
выпуск

отстраниться от дел – *відійти від справ*
охватывает все отрасли – *охоплює всі галузі*
оценить по достоинству – *належно оцінити*

П

передавать по наследству – *передати у спадщину*
переменная облачность – *мінлива хмарність*
песок поглощает влагу – *пісок убирає вологу*
писать сумму прописью – *писати суму словами*
питательная среда – *живильне середовище*
пишущий эти строки – *автор цих рядків*
пища для ума – *пожива для розуму*
повреждение, причинившее расстройство здоровья –
ушкодження, що призвело до розладу здоров'я
повседневный обиход – *повсякденний побут*
повторно потребовать – *удруге вимагати*
под открытым небом – *просто неба*
под стать – *до пари*
подавляющее большинство – *переважна більшість*
подавляющий перевес – *величезна перевага*
подведение итогов – *підбиття підсумків*
подвергать взысканию – *накладати стягнення*
подвергать испытанию – *випробовувати*
подвергать опасности – *наражати на небезпеку*
подлог документов – *підробка документів*
поднимать вопрос – *порушувати питання*
пользуясь случаем, я хотел бы... – *принагідно я хотів би...*
помимо всего прочего – *крім усього іншого*
помощь не требовалась – *допомога виявилась непотрібною*

понести потери – *зазнати втрат*

попутное замечание – *побіжне зауваження*

пособие по безработице – *допомога з безробіття*

поставить на вид – *зробити зауваження*

поступать в продажу – *надходити в продаж*

поступать в университет – *вступати до університету*

потерять сознание – *знепритомніти, утратити свідомість*

потребительская корзина – *споживчий кошик*

превратное понятие – *помилкове (хибне) поняття*

предельный срок – *крайній (останній) строк (термін)*

предоставить это сделать (кому) – *дозволити це зробити (кому)*

предоставленные льготы – *надані пільги*

предпринять шаги к – *ужити заходів до*

представительское собрание – *представницькі збори*

при любой погоде – *за будь-якої погоди*

при одном воздержавшемся – *при одному, що утримався*

при прочих равных условиях – *за інших рівних умов*

при сём прилагаю – *до цього додаю*

прибегнуть к крайним мерам – *вдатися до крайніх заходів*

приветливый человек – *приязна людина*

привлекать к работе – *залучати до роботи*

привлечь к ответственности – *притягти до відповідальності*

приговор окончательный и обжалованию не подлежит – *вирок остаточний і оскарженню не підлягає*

прийти в сознание – *опритомніти, прийти до пам'яті*

прийти к окончательному решению – *остаточно вирішити*

прийти к соглашению – *дійти згоди*

прийти к убеждению – *переконатися*

прилагать все усилия – *докладати всіх зусиль*
применить санкции – *застосувати санкції*
приносить неприятности – *завдавати прикростей*
принудительное взимание налога – *примусове стягнення податку*

принять к сведению – *взяти до відома*
принять срочные меры – *ужити термінових заходів*
приобретать силу закона – *набирати силу закону*
приобщить документы к делу – *долучити документи до справи*

пришли в негодность – *зробилися непридатними*
приятная неожиданность – *приємна несподіванка*
произносить речь – *виголошувати промову*
прослойка общества – *прошарок суспільства*
проходить по делу свидетелем – *проходити у справі свідком*

проявить снисхождение – *виявити поблажливість*

Р

работа находится в печати – *праця (робота) ще друкується*
раздел имущества, наследства – *поділ майна, спадщини*
разделять мнение – *поділяти думку (погляди)*
разногласие по основным вопросам – *розбіжність з основних питань*

разрушить до основания – *зруйнувати дощенту*
располагаешь ли ты – *чи маєш ти*
распространённый документ – *поширений документ*
расторгнуть контракт – *розірвати контракт*
расходная накладная – *видаткова накладна*
режим наибольшего благоприятствования – *режим найбільшого сприяння*

С

самовольный уход – *самовільне залишення*
сберегательная книжка – *ощадна книжка*

сверх всякого ожидания – *над усяке сподівання*
сверхсметные ассигнования – *надкошторисні асигнування*
свести на нет – *звести нанівець*
свидетельствовать подлинность подписи – *засвідчити справжність (автентичність) підпису*
связующее звено – *сполучна ланка*
сделать умышленно – *зробити навмисно*
сдельная оплата труда – *відрядна оплата праці*
скоропортящийся груз – *швидкопсувний вантаж*
следующим будет выступать – *далі виступатиме*
совершать сделку – *здійснювати операцію*
совместное производство – *спільне виробництво*
согласно инструкции – *згідно з інструкцією*
сосредоточить усилия коллектива – *зосередити зусилля колективу*

составление сметы – *складання кошторису*
спрос и предложение – *попит і пропозиція*
с подлинным верно – *згідно з оригіналом*
спустя некоторое время – *через деякий час*
средства передвижения – *засоби пересування*
ставить в известность – *доводити до відома*

Т

таким образом – *таким чином*
таможенный досмотр – *митний огляд*
текущее кадров – *плинність кадрів*
текущий долг – *поточний борг*
тем не менее – *проте, однак*
теория вероятности – *теорія ймовірності*
терпеть крушение – *зазнавати аварії*
терпеть убытки – *зазнавати збитків*
товары, пользующиеся спросом – *товари, на які є попит*
точно известно – *достеменно відомо*

У

убыль при транспортировке – *втрати при транспортуванні*

уважительное отношение – *шанобливе ставлення*

увлекаться делом – *захоплюватися справою*

удачно подобранный – *вдало підібраний*

удельный вес – *питома вага*

удовлетворить просьбу – *задовольнити прохання*

удовлетворять спрос – *задовольнити попит*

удостоверение личности – *особове посвідчення, посвідчення особи*

ужесточить требования – *посилити вимоги*

упёрся на своем – *затявся на своєму*

уплата долга – *сплата боргу*

упреждающая мера – *попереджувальний захід*

условный приговор – *умовний вирок*

уступить место – *поступитися місцем*

уступить просьбе – *уважити прохання*

утвердительный ответ – *позитивна відповідь*

утратить работоспособность – *утратити працездатність*

учредительные документы – *засновницькі документи*

учредительный совет – *рада засновників*

уязвимое место – *уразливе місце*

Х

хищение товаров в особо крупных размерах – *розкрадання товарів в особливо великих розмірах*

хорошее отношение – *добре ставлення*

хорошие отношения – *гарні стосунки*

хранить в тайне – *тримати в таємниці*

хранить деньги – *зберігати гроші*

хуже всего – *найгірше*

Ц

целенаправленное создание – *цілеспрямоване створення*

Ч

час от часу не легче – *що далі, то важче*

частное обвинение – *приватне обвинувачення*

частным образом – *приватно*

чертёжная мастерская – *креслярська майстерня*

численное превосходство – *кількісна перевага*

числится в списках – *значитися у списках*

чрезвычайное положение – *надзвичайний стан*

чудодейственное средство – *чудодійна властивість*

Ш

штатное расписание – *штатний розпис*

шумный успех – *гучний успіх*

Э

это в порядке вещей – *це звичайна річ*

Я

язвительное замечание – *ущипливе зауваження*

СКЛАДНІ ВИПАДКИ ДІЄСЛІВНИХ КЕРУВАНЬ

Керування – це синтаксичний зв’язок слів, при якому залежне слово має той відмінок, якого вимагає головне слово. Моделі поєднання слів таким підрядним зв’язком відображають специфіку мови, закономірності сполучуваності слів та сприяють точності викладу.

Складними випадками керування, що призводять до помилок, є *нерозрізнення керування в українській та російській мовах*. Однакове за значенням дієслово в різних мовах може вимагати від додатків неоднакових відмінкових форм, тому на такі форми слів потрібно звернути особливу увагу:

аналогичний предыдущему – *аналогічний до попереднього*

благодарить человека – *дякувати людині*

болеть гриппом – *хворіти на грип*

заслуживать внимания – *заслужувати на увагу*

извини меня – *вибач мені*

извиняет друга – *вибачати другові*

изменит родине – *зрадити батьківщину*

испытать поражение – *зазнати поразки*

испытать нужду в деньгах – *потребувати грошей*

наносит удар – *здавати удару*

не стесняются в выражениях – *не перебирати висловів*

уйти от наказания – *не минути покарання*
нуждаться в помощи – *потребувати допомоги*
обучить грамоте – *навчити грамоти*
оплатить за учебу – *оплатити навчання*
подражать руководителю – *наслідувати керівника*
подписаться на журнал – *передплатити журнал*
понести убытки – *зазнати збитків*
поступить в университет – *вступити до університету*
потерпеть неудачу – *зазнати невдачі*
предотвратить аварию – *запобігти аварії*
приложить усилия – *докласти зусиль*
принять меры – *ужити заходів*
приобретать опыт – *набувати досвіду*
причинять боль, вред – *завдавати болю, шкоди*
свидетельствует о высоком уровне – *засвідчує високий рівень*
снабжать нефтью – *постачати нафту*
сообщать по телефону – *повідомляти телефоном*
уйти от наказания – *минути покарання*
уступить место – *поступитися місцем*
ухаживать за больным – *доглядати хворого*
читать на украинском языке – *читати українською мовою*

Синонімічні та паронімічні конструкції дієслівних керувань

Складними випадками керування є також близькозначні слова-синоніми та різнозначні слова-пароніми, тому варто запам'ятати правильне поєднання цих слів:

властивий (кому?) йому – характерний (для кого?) для нього;

дорівнювати (чому? скільком?) ночі, трьом – рівнятися (на що? на когось) на європейські стандарти, на героя;

запобігати (*чому?*) хворобі – застерігати (*від чого?*) від наслідків;

знущатися (*з кого?*) з тваринки – збиткуватися (*над ким?*) над дитиною;

навчатися (*чого?*) мови – учити (*що?*) мову;

оволодіти (*чим?*) навичками – опанувати (*що?*) знання;

оплачувати (*що?*) проїзд – платити (*за що?*) за проїзд;

оснований (*на чому?*) на правилах – заснований (*ким?*) науковцем;

переможений (*у чому?*) у змаганні – переможний (*що?*) наступ;

повстати (*на що? проти чого?*) на боротьбу, проти ворога – постати (*перед чим?*) перед очима;

сповнений (*чого?*) радощів – наповнений (*чим?*) їжею;

торкатися (*чого?*) теми – доторкатися (*до чого?*) до людини;

форсувати (*що?*) справу – форсити (*чим?*) розкошами.

Важливо пам'ятати, що перехідні дієслова (тобто ті, що вимагають від іменника знахідного відмінка без прийменника) у заперечній конструкції, змінюють керування на родовий відмінок без прийменника:

бачу спорткомплекс – *не бачу спорткомплексу*

люблю роботу – *не люблю роботи*

пишу контрольну – *не пишу контрольної*

роблю записи – *не роблю записів*

читаю книжку – *не читаю книжки*

шукаю помилки – *не шукаю помилок*

ПРАВИЛЬНЕ ВЖИВАННЯ ДІЄПРИКМЕТНИКОВИХ ФОРМ

Активні дієприкметники теперішнього часу на **- учий** (**- ючий**), **- ачий** (**- ячий**) не характерні для сучасної української літературної мови і є маловживаними. Вони утворюються не від усіх дієслів і зрідка керують залежними словами. Мовознавці радять уникати таких форм і замінювати їх прикметниками, іменниками чи підрядним реченням.

Активні дієприкметники, які можна замінити прикметником:

бажаючи відповісти – *охочі відповісти*

блокуючий механізм – *блокувальний механізм*

ведуча машина в колоні – *головна машина в колоні*

ведуча організація (роль) – *провідна організація (роль)*

визначаюче рівняння – *визначальне рівняння*

відстаючий учень – *відсталий учень*

ворогуючі сторони – *ворожі сторони*

вражаючий факт – *разючий факт*

вражаючий гумор – *нищівний, влучний гумор*

вражаючий ефект – *могутній, сильний ефект*

діюча армія – *регулярна армія*

діюча речовина – *активна речовина*

діюча модель – *робоча модель*

діюче законодавство – *чинне законодавство*

діючий важіль – впливовий важіль

діючий вулкан – активний вулкан

діючі особи – дійові особи

домінуючий мотив – домінантний мотив

домінуюча ідея – провідна, домінантна ідея

домінуюча конструкція – основна, типова конструкція

домінуюче вживання – переважне вживання

домінуючий чинник – визначальний, основний чинник

друкуючий пристрій – друкувальний пристрій

захоплюючі краєвиди – захопливі, привабливі, принадні

краєвиди

зволожуючий ефект – зволожувальний ефект

зворушуюча зустріч – зворушлива зустріч

знаюча людина – тямуща людина

зникаючі види – напівзниклі види

існуюче законодавство – чинне законодавство

існуючий порядок – заведений порядок

існуючі проблеми – наявні проблеми

існуючі кордони держави – сучасні кордони держави

існуючі теорії, підходи, думки – наявні (відомі) теорії,

підходи, думки

існуючі ціни – теперішні ціни

кодууючий пристрій – кодувальний пристрій

координуючий центр – координаційний центр

люблячий працю – працелюбний

миючі засоби – мийні засоби або засоби для миття

наступаюче свято – прийдешиє свято

несуча конструкція – тримальна конструкція

обезболюючий засіб – знеболювальний засіб

пульсуючий струм – пульсівний струм

пануюча ідея – панівна ідея

переконуючий доказ – *переконливий доказ*
підростаюче покоління – *молоде покоління*
плаваючий графік роботи – *змінний графік роботи*
плаваючий курс валюти – *змінний курс валюти*
правляча еліта – *керівна еліта*
працююче населення – *працездатне населення*
приваблююча пропозиція – *приваблива пропозиція*
узагальнююче слово – *узагальнювальне слово*
уточнюючі члени речення – *уточнювальні члени речення*
хвилюючі слова – *зворушливі слова*

Активні дієприкметники, які можна замінити іменником:

адресуючий – *адресант*
виконуючий – *виконавець*
виступаючий – *доповідач, лектор, промовець*
відпочиваючий – *відпочивальник*
віруючий – *вірянин*
головнокомандуючий – *головнокомандувач*
головуючий – *голова*
голосуючий – *виборець*
завідуючий – *завідувач*
знаючий – *знавець*
інакодумаючий – *інакодумець*
інспектуючий – *інспектор*
керуючий – *керівник*
командуючий – *командувач*
контролюючий – *контролер*
обслуговуючий (персонал) – *обслуга*
оточуюче середовище – *довкілля*
оточуючі люди – *оточення*
перевіряючий – *перевірник*

подорожуючий – *подорожній (мандрівник)*

початкуючий – *початківець*

працюючий – *працівник*

проживаючий – *мешканець*

симпатизуючий – *симпатик*

страйкуючий – *страйкар*

управляючий – *управитель*

МОВНІ КЛІШЕ, ЩО СТРУКТУРУЮТЬ НАУКОВИЙ ТЕКСТ

У мові є звороти, які в певних мовленнєвих ситуаціях повторюються без змін як усталена словесна формула, їх називають мовні кліше. Вони виконують роль стандарту, забезпечують найповнішу інформацію, полегшують та скорочують процес укладання текстів. Такі мовні звороти доречні в текстах офіційно-ділового та наукового стилів і вживаються як готові формули.

Правильне вживання мовних кліше в професійному мовленні є важливим чинником формування культури усного та писемного спілкування.

Потрібно уникати буквального перекладу мовних кліше, зокрема тих, що структурують науковий текст:

більше того – *що більше, ба більше, до того ж*
більше (скільки?) – *понад (скільки?), більш ніж (скільки?)*
в більшості випадків – *здебільшого*
вважати необхідним – *вважати за потрібне*
в залежності від – *залежно від*
в значній мірі – *значною мірою*
висновки наступні – *висновки такі*
в кінцевому рахунку – *у підсумку*

в найближчий час – *невдовзі, найближчим часом*
включаючи вимоги – *включно з вимогами*
в першу чергу – *передусім, насамперед*
в свою чергу – *своєю чергою*
в останні роки – *останнім часом*
в подальшому – *надалі*
враховуючи те, що – *з огляду на те, що*
в теперішній час – *сьогодні, нині*
в той час як – *тоді як*
в якійсь мірі – *певною мірою*
в якості прикладу – *як приклад*
добитися результатів – *досягти або домогтися результ-
татів*

доказати істину – *довести істину*
дослідження продовжується – *дослідження триває*
другими словами – *інакше кажучи*
здаватися метою – *ставити за мету*
заслугує на увагу – *вартий уваги*
заставити це виконати – *змусити це зробити*
зробити неможливим – *унеможливити*
іншими словами – *інакше кажучи*
крайне необхідний – *конче потрібний*
на даний час – *на сьогодні, на цю пору, наразі*
належним чином – *як належить, як слід*
ніяким чином – *аж ніяк*
переслідувати ціль – *мати на меті, поставити собі
(мати) за мету*

підводити підсумки – *підбивати підсумки, підсумовувати*
піднімати питання – *порушити, ставити питання*
піддати критиці – *критикувати*
при оформленні статті – *під час оформлювання статті*

при аналізі наукової роботи – *під час аналізу наукової праці*
ряд наукових робіт – *низка наукових праць*
у даній науковій статті – *у цій науковій статті*
у дисертаційному дослідженні – *у дисертації*
у розділі мова йде – *у розділі йдеться*
у той час коли – *тим часом як*
як правило – *зазвичай*

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

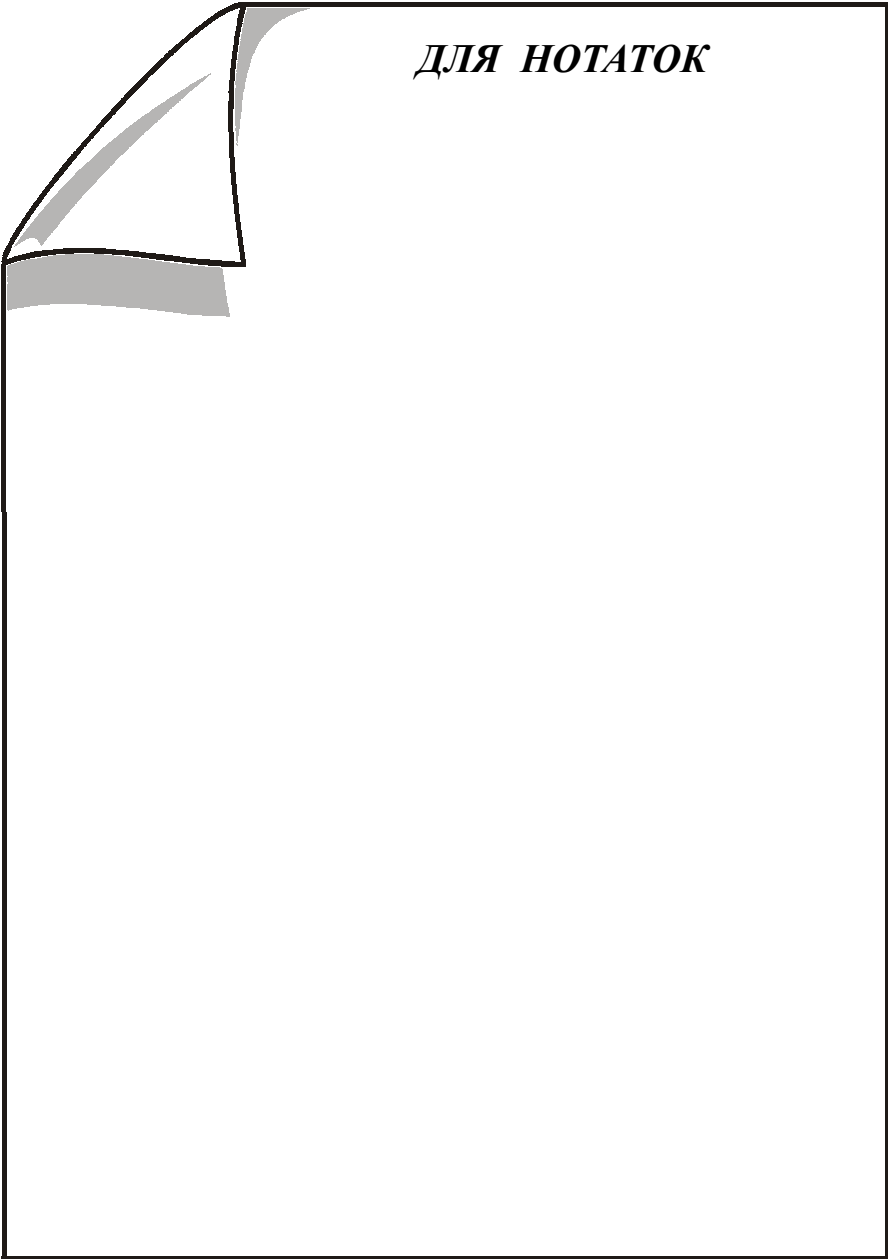
1. Антисуржик: Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити : посібник / за заг. ред. О. Сербенської. Львів : Світ, 1994. 152 с.
2. Гарбар А. І., Петрович Л. І., Гарбар І. В. Практичні рекомендації щодо вживання лексики ділового та професійного мовлення. Миколаїв : НУК, 2011. 77 с.
3. Гінзбург М. Д., Требульова І. О., Левіна С. Д., Корніловська І. М. Українська ділова і фахова мова : практичний посібник на щодень. 2-ге вид., випр. і доп. Київ : Фірма «ІНКОС», Центр навчальної літератури, 2007. 672 с.
4. Головащук С. І. Українське літературне слововживання : навч. посіб. Київ : Вища школа, 1995. 319 с.
5. Мацюк З. О., Станкевич Н. І. Українська мова професійного спілкування. Київ : Каравела, 2006. 352 с.
6. Чак Є. Д. Складні випадки вживання слів : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. Київ, 1984. 185 с.

Словники

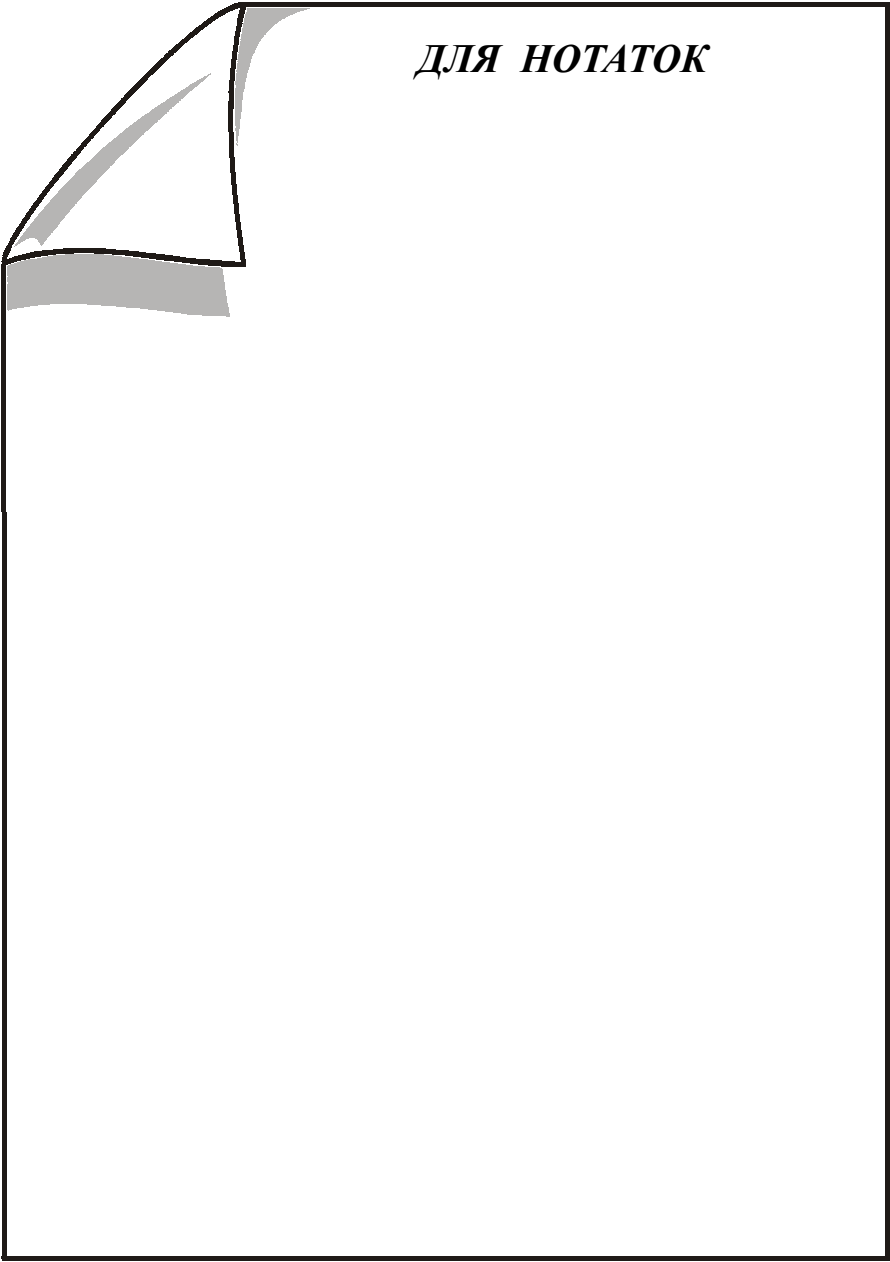
1. Великий зведений орфографічний словник сучасної української лексики: 253 000 слів / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ : Ірпінь : Перун, 2004. 896 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови: 250000 слів / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ : Ірпінь : Перун, 2005. Т. VIII. 1728 с.

3. Словник іномовних слів: 23000 слів та термінологічних словосполучень / уклад. : Л. О. Пустовіт, О. І. Скопненко, Г. М. Сjuta та ін. Київ : Довіра, 2000. 1018 с.

4. Новий російсько-український словник-довідник. Бібліотека державного службовця. Державна мова і діловодство / уклад. : С. Я. Єрмоленко, В. І. Єрмоленко, К. В. Ленець та ін. Київ : Довіра, 1999. 877 с.

ДЛЯ ЗАДАТОК

ДЛЯ ЗАДАТОК

Навчальне видання

ГАРБАР Ірина Валеріанівна
ПЕТРОВИЧ Любов Іванівна
ГАРБАР Андрій Іванович

ДОВІДНИК ЗІ СЛОВОВЖИВАННЯ

Комп'ютерна правка й коректура *О. Г. Костенко*
Комп'ютерне верстання *В. В. Москаленко*

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 4,5. Тираж 100 прим. Вид. № 7. Зам. № 1608-66.

Видавець і виготівник Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова

просп. Героїв України, 9, м. Миколаїв, 54025

E-mail : publishing@nuos.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6402 від 19.09.2018 р.